Abdulla Qodiriy va Oybek yoxud adabiy avlod o`rtasidagi ko`prik

Мозий — ҳақиқатнинг тарозисидир

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ВА ОЙБЕК

ёхуд адабий авлод ўртасидаги кўприк

Ибн КАРИМОВ,
академик

Абдулла Қодирийнинг "Ўткан кунлар" романи майдонга келиши билан ўзбек адабиёти тарихида янги мумтоз даврни очилди. Ўзбек адабиётида, қолаверса, Ўрта Осиё халқлари адабиётида жадид романчилигини энг тайёр намунаси, реалистик тасвир методига асосланган, айни пайтда миллий хусусиятни ёрқин акс эттирган роман жанри туғилди. Абдулла Қодирийнинг бу романида ҳар қандай бадиий асарнинг жозибасини белгилайдиган етакчи муаллиф тасвирни ҳам, бу муаллифга тўлакон устоз жала бўлиб Мингбоши, уни кулга айлантирадиган жиддият — конфликт ҳам, бу конфликтнинг янги кутбини ташкил этган кучли миллий характерлар ҳам бор эди. Шу билан бирга, бу ўзбек бадиий фикр орқасида ота-боболаримиз яшаган муҳитдан халқимиз Россия кўпчилиги томонидан асоратга боғлиқ сабабларини халқимиз ўз юртида ҳоким-аркон жаҳил зулукининг тилсиз бўлишлари орқу ва умидлари ҳам тошланиб турарди.

Бу роман яратилган вақтда ва ҳеч қайси ҳам ўзбек халқи ўтмишининг XIX асрнинг иккинчи ва ярмларни энг характерли тарихий воқеа "Ўрта Осиёнинг Россияга қўшилиши фожиаси", деб аталиб келинди. Шу "фожиалли қўшилиш" йилларида мамлакатда ҳокимиятнинг ўзгариши, янги маъмурий тартиблар ўрнатилиши, ер-сув ислоҳотлари ўтказилиши, ҳарбий хизмат жорий қилиниши, ўлкага кўплаб рус ва бошқа миллат кишиларининг кўчириб келтирилиши, ўлкада капиталистик муносабатларнинг ривожланиши, ҳатто ислом динининг ҳам ўзгаришга маҳкум этилиши — ҳаммаси ҳаётнинг ўзи эди. Ҳаётнинг ўзи эса ҳеч қачон ҳеч қайси санъат ва адабиётнин